



# วารสารวิจัย ราชภัฏเชียงใหม่

ประจำปี ที่ 16 ฉบับที่ 2 เมษายน-ธันวาคม 2558

CHIANG MAI  
RAJABHAT  
UNIVERSITY



ISSN 1513-8410

**RAJABHAT CHIANG MAI  
RESEARCH JOURNAL**

วารสารวิจัยเพื่อรับใช้สังคม



# วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่

RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL

ประจำปี 16 ฉบับที่ 2 เมษายน-ธันวาคม 2558

ISSN 1513-8410

## ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ประพันธ์ ธรรมไชย  
อาจารย์ ดร.บังอร ฉัตรรุ่งเรือง

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่  
ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

## บรรณาธิการ

อาจารย์ ดร.ทัตพร คุณประดิษฐ์

รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

## ผู้ทรงคุณวุฒิ

รองศาสตราจารย์ ดร.ศรัณย์ นักรบ  
อาจารย์ ดร.คณิต เทพ ปิฎกมุนีนา  
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เดชา ทาปัญญา  
รองศาสตราจารย์ ธนกร ช่างน้อย  
อาจารย์ ดร.นันทมน คงเจริญ  
รองศาสตราจารย์ ดร.ปรุทธิ์ บุญศรีตัน  
อาจารย์ ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์  
อาจารย์ ดร.มนทิพย์ ตั้งเอกจิต  
รองศาสตราจารย์ สมชาย บริชาศิลป์กุล  
รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ ภู่วิภาดาธรรม  
รองศาสตราจารย์ สุวรรณ เลหาวิสุทธิ์  
รองศาสตราจารย์ ดร.รจนา ชื่นศิริกุลชัย  
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ อริยะเครือ  
รองศาสตราจารย์ ดร.ภาณุวัฒน์ รักดีวงศ์  
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา แซ่มะน้อย  
อาจารย์ ดร.รัฐภูมิ พรหมณะ  
รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูริย์ ศรีชัยสวัสดิ์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์  
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา  
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร  
มหาวิทยาลัยนเรศวร  
มหาวิทยาลัยนเรศวร  
มหาวิทยาลัยพะเยา  
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

## กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ยุวดี พิรพรพิศาล  
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตชล ผลารักษ์  
อาจารย์ ดร.พลรัตน์ พันธุ์แพ  
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พหล ศักดิ์คะทัศน์  
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษบา สิทธิการ  
ดร. นายแพทย์ ชูสิน สิลพัทธ์กุล  
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณทิพย์ สันติกุล  
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชาภพ พันธุ์แพ  
อาจารย์ ทิชาวัลย์ ตีระการ  
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภฤกษ์ ธาราพิทักษ์วงศ์  
นางณัฐยานันต์ บันเทา  
นางสาวศรัญญา ไชยวงศ์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
มหาวิทยาลัยแม่โจ้  
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง  
โรงพยาบาลสารภี  
Hong Kong Polytech University  
มหาวิทยาลัยพายัพ  
รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา  
รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา  
นักวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา  
นักวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา

## สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

อาคารราชภัฏเฉลิมพระเกียรติ ชั้น 14 เลขที่ 202 ถนนช้างเผือก ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50300  
โทรศัพท์ 0-5388-5959 โทรสาร 0-5388-5950



# คำนำ FOREWORD

วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่ เป็นวารสารที่จัดทำขึ้นเพื่อตีพิมพ์งานวิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือท้องถิ่น ทั้งทางด้านสังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และการศึกษา โดยบทความที่ขอรับการตีพิมพ์ในวารสารนั้นจะต้องแสดงให้เห็นที่ประจักษ์ว่าสามารถนำไปใช้เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาสังคม ชุมชน และท้องถิ่น อีกทั้งยังก่อให้เกิดประโยชน์หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงแก้สังคมในทางที่ดีขึ้น รวมถึงแนวทางการสร้างความตระหนักและการรับรู้ในปัญหา และแนวทางแก้ไขของชุมชนและสังคมได้

วารสารฉบับนี้ ยังคงมุ่งมั่นเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่บทความ องค์ความรู้ หรือข้อมูลที่มีคุณภาพและเป็นประโยชน์ จากคณาจารย์ นักศึกษา และผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่างๆ ไปสู่สังคม ชุมชน ท้องถิ่น และผู้ที่สนใจทั่วไป โดยมีบทความที่หลากหลายศาสตร์ ทั้งทางด้านสังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ การศึกษา การจัดการ สุขภาพ สิ่งแวดล้อม และศิลปวิทยาการ อาทิเช่น ด้านสุขภาพ ได้แก่ การสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ด้านชุมชนและสังคม ได้แก่ การพัฒนาระบบบัญชีของกลุ่มอาชีพ การศึกษาตลอดชีวิตจากแม่แจ่มเพื่อใช้ในการถักนิตติ้ง กระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การพัฒนาครู ในการสร้างฐานข้อมูลแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ การบริหารจัดการระบบชลประทาน การจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรม ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับระบบการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ การจัดการศึกษา ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และด้านศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ กลองบูชา ซึ่งบทความต่างๆ เหล่านี้ยังคงได้รับการพิจารณาและผ่านการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยอย่างเข้มข้นดังเช่นที่ผ่านมา

กองบรรณาธิการขอขอบคุณนักวิจัยทุกท่านที่ได้ส่งบทความเข้ามาขอรับการตีพิมพ์ในวารสาร และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความในวารสารฉบับนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่นเป้าหมายตามที่ได้ตั้งเอาไว้ อีกทั้งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการของประเทศไทยต่อไป

กองบรรณาธิการ  
วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่

|     |                                                                                                                                                                                                        |
|-----|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 5   | การศึกษาจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมภายในวัด เขตอำเภอเมือง ในจังหวัดเชียงใหม่<br>เสาวภา มณีเชษฐา                                                                                                      |
| 17  | กลองบูชาในสังคมและวัฒนธรรมของชาวเชียงใหม่<br>พรสวรรค์ จันทะวงศ์                                                                                                                                        |
| 29  | การพัฒนาระบบบัญชีของกลุ่มอาชีพบ้านหนองกะโห้ อำเภอเมืองตาก<br>ยุพรัตน์ จันทรแก้ว                                                                                                                        |
| 45  | การศึกษาลวดลายจากแม่แจ่มเพื่อประยุกต์ใช้ในการถักนิตติ้ง<br>จินตนา อินภักดี                                                                                                                             |
| 61  | การบริหารจัดการระบบชลประทานเชิงพุทธบูรณาการ:<br>กรณีศึกษาโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่<br>ภัทรี ดวงจิตร                                                                            |
| 75  | รูปแบบและกระบวนการสื่อสารพุทธธรรม ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในสังคมไทย<br>พระมหาธนิต สิริวัฒนโน                                                                                                    |
| 87  | การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น<br>และการมีส่วนร่วมของชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกลาง ตำบลบ้านกลาง<br>อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่<br>มัจฉลีนท์ แพงศิริ |
| 97  | ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับระบบการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติในประเทศไทย<br>พงษ์ศิริ จิตบาน                                                                                                                 |
| 111 | รูปแบบการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดน่าน<br>เชาวฤทธิ์ ขจรพงศ์ศิริติ                                                                                          |
| 123 | การพัฒนาคู่มือในการสร้างฐานข้อมูลแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อยกระดับคุณภาพ<br>การเรียนการสอน<br>สำเนา หมื่นแจ่ม                                                                              |





CHIANG MAI  
**RAJABHAT**  
*UNIVERSITY*

Vol. 16 No. 2 April-December 2015



การศึกษาจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมภายในวัด  
เขตอำเภอเมือง ในจังหวัดเชียงใหม่

.....

**THE BUDDHIST ARTS ENVIRONMENTAL MANAGEMENT  
IN THE TEMPLES LOCATED IN MUANG DISTRICT,  
CHIANG MAI PROVINCE**

.....

เสาวภา มณีเชษฐา

CHIANG MAI  
**RAJABHAT**  
UNIVERSITY



## การจัดการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมภายในวัด เขตอำเภอเมือง ในจังหวัดเชียงใหม่

### THE BUDDHIST ARTS ENVIRONMENTAL MANAGEMENT IN THE TEMPLES LOCATED IN MUANG DISTRICT, CHIANG MAI PROVINCE

เสาวภา มณีเชษฐา

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

#### บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรม 2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมภายในวัด และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบและวิธีการจัดการที่เหมาะสมของสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมภายในวัด เขตอำเภอเมือง ในจังหวัดเชียงใหม่ ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ วัดที่มีชื่อเสียงและเป็นแหล่งท่องเที่ยว เขตอำเภอเมือง ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้วิธีการสร้างเกณฑ์วัดค่าของวัดและเลือกจับฉลากออกมาจำนวน 5 วัด และกลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูล จำนวน 66 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ คือ การสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรม เป็นแนวคิดให้มีการจัดการองค์ประกอบทางกายภาพต่างๆ ได้แก่ ที่โล่งว่าง อาคารเคียง เส้นทางจราจรทั้งถนน ทางเดินเท้า และทางน้ำ ต้นไม้ และส่วนประกอบสถานที่ที่อยู่รอบงานพุทธศิลปกรรม เพื่อส่งเสริมให้พุทธศิลปกรรมมีความสง่างาม มีจุดมอง มุมมอง ช่องมอง และระยะมองที่เหมาะสม จากสภาพปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมภายในวัด พบว่า วัดยังไม่มีรูปแบบหรือการวางผังแม่บทในการจัดการพื้นที่ใช้สอยในแต่ละเขตอย่างชัดเจนโดยเฉพาะด้านแผนผัง ภูมิทัศน์และการจัดวางสิ่งก่อสร้างทั้งหลาย ทำให้วัดขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ขาดความสง่างาม ไม่มีจุดมอง มุมมอง และระยะมองที่ชัดเจน ทำให้ผู้มาเยี่ยมชมมีความรู้สึกไม่ประทับใจในการเข้าไปเยี่ยมชม จากการสนทนากลุ่มย่อยของพระสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ และผู้สืบสานภูมิปัญญา มีแนวคิดที่วัดควรมีรูปแบบและการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมที่ดี โดยมีการจัดผังบริเวณของวัดให้เป็นสัดส่วน โดยกำหนดเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตบริการสาธารณะให้ชัดเจน เพื่อให้ประชาชนและชาวพุทธศาสนิกชนมาใช้สอยได้ครบตามหน้าที่ใช้สอย ทั้งนี้เพื่อแก้ไขสภาพปัญหาในการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมของวัดอย่างเหมาะสมในอนาคต

**คำสำคัญ:** การจัดการสิ่งแวดล้อม พุทธศิลปกรรม



## Abstract

The research consists of 3 objectives as 1) to study the concept and theory of the Buddhist arts environmental development, 2) to investigate the environmental problems concerning the Buddhist arts environmental management inside the temples and 3) to propose the models and methods of the Buddhist arts environmental management in the temples Located in Muang District, Chiang Mai Province. The research focused on the famous temples and popular tourist destination in Muang District, Chiang Mai Province by using the criterion measurement and selects five temples. In addition, all data were collected from 66 people by questionnaires, in-depth interview and focus group.

The results revealed that the concept and theory of the Buddhist arts environmental management, it is the management of physical components surrounding the Buddhist art objects. It is included the physical components as the open space, buildings, roads, sidewalks, canal and trees. As regards to the environmental problems concerning the Buddhist arts environmental management in the temples, it was found that temples have no master plan for managing the area explicitly. Especially, the diagram, landscape, and the placement of buildings in the temples are without the orderliness and elegance. Therefore, it is made an unimpressed by the visitors. The data from focus groups of monks, academician, it revealed that temples should have the pattern of environmental development of Buddhist arts. The area of the temple should be clearly defined as the Buddhavasa or the sanctuary or public precincts of a monastery, Sanghavasa or living quarters of the monks. In addition, the temple's public area should be fully utilized by the Buddhist people in order to resolve the problem of environmental management in Buddhist arts at the present and in the future.

**Keywords:** Environmental Management, The Buddhist Arts

## บทนำ

พุทธศิลปกรรมเป็นงานสร้างสรรค์ทางความคิดของมนุษย์ผ่านสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่มีความศรัทธาในคำสอนของพระพุทธเจ้า พุทธศิลปกรรมเป็นงานสร้างสรรค์ทางความคิดผ่านสื่อสัญลักษณ์ของผู้ที่ศรัทธาในคำสอนของพระพุทธเจ้า (ชัยนะ ปิ่นเงิน, 2552) จึงเป็นเหตุให้มีการสร้างงานพุทธศิลปกรรมขึ้นมา เพื่อระลึกถึง เพื่อใกล้ชิดกับพระพุทธเจ้า อีกทั้งยังเป็นสถานที่เผยแพร่และปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และพุทธศิลปกรรมยังเป็นสิ่งที่ช่วยโน้มน้าวจิตใจของพุทธศาสนิกชนให้เกิดความศรัทธาปสาทะประพฤติดีปฏิบัติตนให้มีแนวทางที่ตรงตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองอยู่ในภาคเหนือของประเทศไทยประมาณ 2,500 ปี โดยมีพระพุทธเจ้าเป็นบรมศาสดา หลังจากที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วจึงเป็นเหตุให้พุทธศาสนิกชนผู้เลื่อมใสศรัทธาในคำสอนของพระองค์ได้สร้างสรรคงานสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรมที่เกี่ยวข้องในพระพุทธศาสนา รวมทั้งสิ่งสักเสนาสนะอันได้แก่ วิหาร สถูปเจดีย์ ศาลาการเปรียญ หอพระไตรปิฎก ฯลฯ ขึ้นมาเพื่อเป็นพุทธบูชา เป็นสิ่งเตือนใจให้ระลึกถึงพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าและเพื่อประดิษฐานไว้ในโลกด้วยความเคารพบูชา

ตั้งท่านพระอานนท์ทูลถามพระพุทธเจ้าก่อนที่จะเสด็จปรินิพพานว่า เมื่อออกพรรษาแล้วบรรดาพุทธบริษัททั้งหลายในทิศต่างๆ ได้เข้าใกล้และสนทนากับพระพุทธเจ้า หากพระพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพานแล้ว ข้าพเจ้าและพุทธบริษัททั้งหลายก็ไม่ได้โอกาสสนทนาธรรมเหมือนเมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์ชีพอยู่อีกต่อไป พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสถึง

สังเขปนิยสถาน 4 ได้แก่ สถานที่ ประสูติ ตรัสรู้ แสดงปฐมเทศนา และปรินิพพานของพระองค์ เพื่อเป็นการบอกวาทุทธบริษัท คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา หากมีความเชื่อ ความเลื่อมใสในพระองค์แล้วหากจะดูและระลึกถึงพระองค์ควรจะสร้างสังเขปนิยสถาน 4 ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสังเขปโดยทั่วกัน ดังได้กล่าวไว้ใน ท.ม. (ไทย) 10/150-151/202. ภายหลังการปรินิพพานของพระพุทธเจ้าจึงมีการสร้างพระสถูปเพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ 4 แห่ง (ช.อป. (ไทย) 33/27/724.) เพื่อเป็นที่ระลึกถึงพระพุทธเจ้านั่นเอง (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2542, 2552)

ในปี พ.ศ.236 เมื่อพระพุทธศาสนาได้เข้ามาเผยแผ่ในสุวรรณภูมิ จึงมีการสร้างงานพุทธศิลปกรรมในแต่ละพื้นที่ขึ้นมาแตกต่างกันไปตามความเชื่อ ตามวัฒนธรรมประเพณี จนกระทั่ง ปี พ.ศ.1839 เมื่อพญามังรายทรงสร้างราชธานีในล้านนาขึ้นที่เชียงใหม่ ซึ่งในขณะนั้นมีชื่อว่า “นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่” พระองค์ได้สร้างเมือง สร้างวัง และวัดในพระพุทธศาสนาขึ้นมาหลายแห่งที่เป็นฝ่ายคามวาสีและอรัญญวาสี จนพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองในดินแดนนี้ ปัจจุบันปรากฏเป็นหลักฐานในด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ ปูนียวัตถุ และวัดร้างจำนวนมากในจังหวัดเชียงใหม่ โดยเฉพาะภายในเขตกำแพงเมืองสี่เหลี่ยมชั้นใน มีจำนวนวัดรวม 100 วัด และโดยรอบนอกอีกจำนวนกว่า 62 วัด (ธนธร เหลี่ยมวานิช, 2543)

ด้วยเหตุนี้ พุทธศิลปกรรมจึงเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมของวัดที่ถูกสร้างขึ้นมาด้วยความศรัทธา ตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่เกิดจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษในท้องถิ่น แต่เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนแปลงไป วัดในเชียงใหม่จึงต้องปรับตัวให้ทันกับยุคการพัฒนาประเทศ ในด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้มีการก่อสร้างต่อเติมอาคารต่างๆ เกินความจำเป็นใช้สอย ตลอดจนการรื้อการถอน การปลูกสร้างขึ้นมาใหม่ มีการจัดภูมิทัศน์ การจัดตั้งสาธารณูปโภค สาธารณูปการต่างๆ เต็มพื้นที่รอบบริเวณวัด (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2541) ด้วยสาเหตุหลายประการ คือ

1. ด้านความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมที่รุ่รุกรบเข้ามาในวัด เช่น การจัดการศึกษา ศูนย์รวมของกิจกรรมของชุมชน หน่วยแพทย์เคลื่อนที่ หน่วยเลือกตั้ง ฯลฯ สิ่งที่กล่าวมาจึงเป็นสาเหตุให้วัดมีการต่อเติมอาคารต่างๆ ศาลาชั่วคราว อาคารที่พักอาศัย อาคารสังฆภัณฑ์ อาคารรับรองพระสงฆ์ การจัดตั้งสาธารณูปโภค สาธารณูปการ สนามที่จอดรถ สนามกีฬาเยาวชน ตู้เอทีเอ็ม ป้ายโฆษณา ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้ามาใช้บริการของวัด สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ปัญหาต่อสิ่งแวดล้อมของวัดทั้งสิ้น

2. พระสงฆ์ขาดความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาสาระของพุทธศิลปกรรม ไม่มีความรู้ในการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมภายในวัด มองข้ามคุณค่าในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ไม่ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ พินิจภัณฑ์ กฎหมายควบคุมอาคาร กฎหมายของกระทรวงมหาดไทย การกำหนดพื้นที่การสร้าง ตลอดจนขาดความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกประวัติศาสตร์ (สุรพล ดำริห์กุล, 2539)

3. พระสงฆ์ขาดความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาสาระของพุทธศิลปกรรม ไม่มีความรู้ในการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมภายในวัด มองข้ามคุณค่าในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ไม่ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ พินิจภัณฑ์ กฎหมายควบคุมอาคาร กฎหมายของกระทรวงมหาดไทย การกำหนดพื้นที่การสร้าง ตลอดจนขาดความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกประวัติศาสตร์ (สุรพล ดำริห์กุล, 2539)

3. พระสงฆ์ขาดความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาสาระของพุทธศิลปกรรม ไม่มีความรู้ในการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมภายในวัด มองข้ามคุณค่าในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ไม่ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ พินิจภัณฑ์ กฎหมายควบคุมอาคาร กฎหมายของกระทรวงมหาดไทย การกำหนดพื้นที่การสร้าง ตลอดจนขาดความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกประวัติศาสตร์ (สุรพล ดำริห์กุล, 2539)

4. วัดบางวัดไม่มีการเตรียมการหรือวางแผนแม่บท ในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวัด นักจะสร้างก็สร้าง ชีตรงไหนสร้างตรงนั้น สร้างเพื่อสนองตอบการเลื่อนสมณศักดิ์ สร้างตามศรัทธาของญาติโยม สร้างด้วยความขาดความตระหนัก และสร้างจากเด็กเพาะช่างเป็นผู้วาด

#### คำอธิบาย คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

ท.ม. (ไทย) 10/150-151/202. หมายถึง พระสูตรตันตปิฎก ที่มณีกาย มหาวรรค (ฉบับภาษาไทย) เล่ม 10 ข้อ 150-151 หน้า 202

ช.อป. (ไทย) 33/27/724. หมายถึง พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน (ฉบับภาษาไทย) เล่ม 33 ข้อ 27 หน้า 724

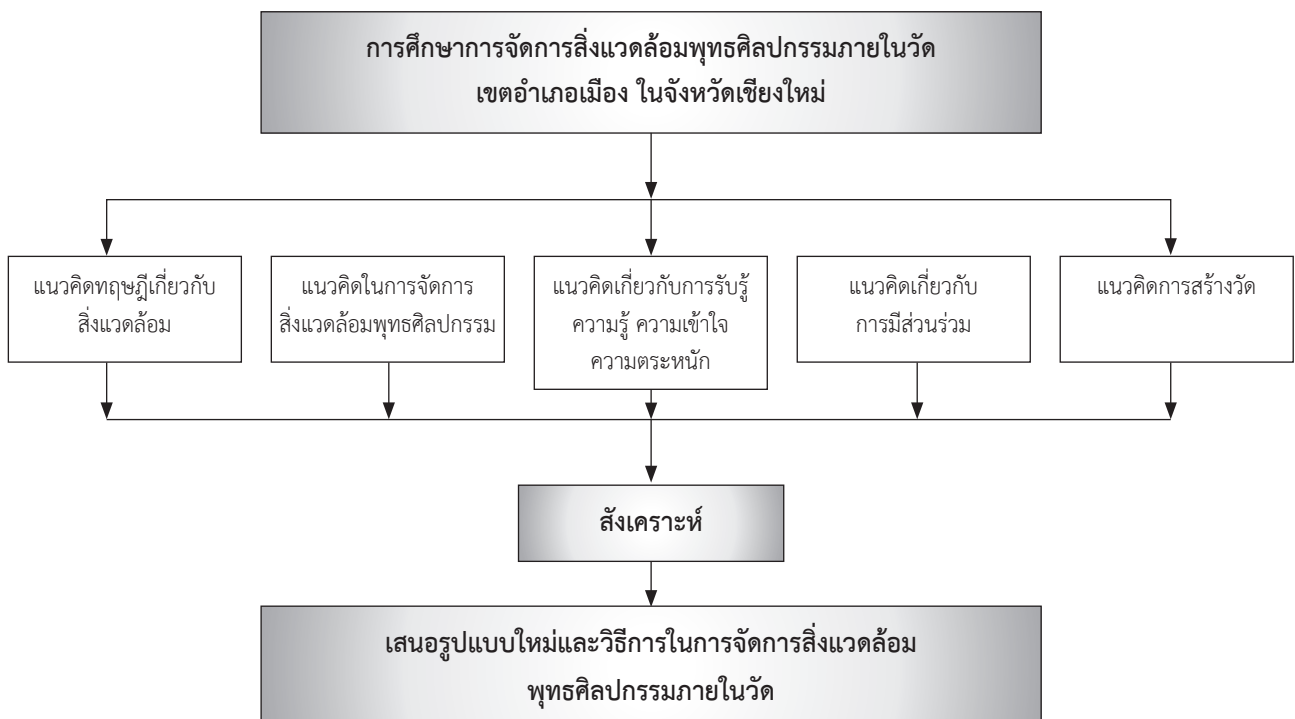
5. พระสงฆ์ขาดความรู้ความเข้าใจในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ขาดความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ กฎหมายควบคุมอาคาร และกฎหมายกำหนดพื้นที่การสร้าง จึงทำให้สิ่งแวดล้อมของวัดมีความไม่เป็นระเบียบ มีความแออัด ขาดการสมดุลในพื้นที่ภายในวัด สาเหตุหลัก คือ วัดไม่มีแผนปฏิบัติการที่เป็นแผนแม่บทในการจัดการสิ่งแวดล้อม ไม่มีการเขียนออกแบบผังบริเวณ

จากการศึกษาสาเหตุและปัจจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมภายในวัด สภาพปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมภายในวัด รูปแบบและวิธีการจัดการที่เหมาะสมของสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมภายในวัด โดยตั้งคำถามการวิจัยว่า วัดมีการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมภายในวัดอย่างไร มีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมของวัด และรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมควรมีรูปแบบอย่างไร

## วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรม
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมภายในวัด
3. เพื่อเสนอรูปแบบและวิธีการจัดการที่เหมาะสมของสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรม ภายในวัดเขตอำเภอเมือง ในจังหวัดเชียงใหม่

## กรอบแนวคิดในการวิจัย





## ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขอบเขตการศึกษา ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา คือ การศึกษาเอกสาร บทความอื่นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ได้แก่ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรม การจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรม วิธีการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรม ภายในวัดอย่างละเอียด นอกจากนี้ยังได้อาศัยข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง จนได้รับองค์ความรู้ใหม่เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมภายในวัดอื่นต่อไป

2. ขอบเขตด้านเอกสาร ใช้ข้อมูลจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช 2542 อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ตลอดจนหนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ บทวิจารณ์ วารสาร อินเทอร์เน็ต เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัดโบราณในจังหวัดเชียงใหม่

3. ขอบเขตพื้นที่ คือ วัดในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการสร้างเกณฑ์วัดค่าของวัดเพื่อหาคุณสมบัติเบื้องต้นสู่ความเป็นมาตรฐาน ตามคู่มือการพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554) โดยได้คัดเลือกวัดที่สวยงามเป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นวัดตัวอย่าง และเป็นวัดที่มีการพัฒนาสู่ความเป็นมาตรฐาน จากนั้นทำการจับฉลากมาจำนวน 5 วัด ได้แก่ วัดเชียงมั่น วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร วัดสวนดอกพระอารามหลวง และวัดเจ็ดยอดพระอารามหลวง (โพธารามมหาวิหาร)

4. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ วัดตัวอย่างที่มีชื่อเสียงและเป็นแหล่งท่องเที่ยว ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 10 วัด กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ วัดตัวอย่างที่มีชื่อเสียงและเป็นแหล่งท่องเที่ยว ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 วัด ได้มาโดยวิธีการจับฉลาก ได้แก่ วัดเชียงมั่น วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร วัดสวนดอกพระอารามหลวง และวัดเจ็ดยอดพระอารามหลวง (โพธารามมหาวิหาร) ซึ่งเป็นวัดที่เป็นวัดหลวง วัดที่สร้างโดยกษัตริย์ มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สังคม มีศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม และมีรูปแบบของศิลปกรรมล้านนา

กลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลในการศึกษา มีจำนวน 66 รูป/คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1) บุคลากรภายในวัด จำนวน 5 วัดๆ ละ 7 รูป/คน ได้แก่ เจ้าอาวาส 1 รูป พระสงฆ์ 2 รูป กรรมการวัด 2 คน มัคทายก 1 คน ไวยาวัจกร 1 คน รวม 35 รูป/คน

2) บุคคลที่อาศัยในชุมชนบริเวณวัด จำนวน 5 วัดๆ ละ 5 คน รวม 25 คน

3) ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมภายในวัด จำนวน 6 รูป/คน ได้แก่

3.1 นักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ 1 รูป

3.2 นักวิชาการ ด้านสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ 1 คน

3.3 นักวิชาการอิสระ ด้านประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม 1 คน

3.4 นักโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่ 1 คน

3.5 นักเขียน และผู้สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น 1 คน

3.6 สลาล้านนา (ช่างก่อสร้างและบูรณะโบราณสถานชาวล้านนา) 1 คน

### เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. การสังเกตและสำรวจพื้นที่ทางกายภาพโดยทั่วไป ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมของวัดในปัจจุบัน สภาพปัญหาและแนวทางในการจัดการปัญหา

2. แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์โดยอาศัยแนวคิดและทฤษฎี ผลงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และสภาพปัญหาทางกายภาพปัจจุบันของวัด โดยเป็นคำถามปลายเปิด (Open ended Questions) แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลเบื้องต้นของผู้สัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อ นามสกุล วัน เดือน ปีที่ทำการสัมภาษณ์ เพศ สถานภาพ การตั้งบ้านเรือน การได้รับข่าวสารจากการประชุมของวัด การให้ความร่วมมือกับวัดมากน้อยเพียงใด

ส่วนที่ 2 เป็นข้อคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรม เช่น การจัดทำผังแม่บทของวัด การจัดภูมิทัศน์ การจัดวางสิ่งของทั้งหลาย การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นต้น จำนวน 11 ข้อ

### การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลจากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ดังนี้

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) ศึกษาจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช 2542

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ใช้ข้อมูลจากอรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ตลอดจนหนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ บทวิจารณ์ วารสาร อินเทอร์เน็ต เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัดโบราณในจังหวัดเชียงใหม่

2. ข้อมูลจากภาคสนาม ได้ทำการเก็บรวบรวมดังนี้

2.1 ศึกษาสภาพปัญหาของสิ่งแวดล้อมและการจัดสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมภายในวัดในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 วัด

2.2 สอบถามและสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูล จำนวน 66 รูป/คน โดยเป็นพระสงฆ์ 35 รูป ขวาวาส 31 คน

2.3 นำข้อมูลที่ได้จากข้อคำถามและจากการสัมภาษณ์ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยมาสังเคราะห์ วิพากษ์ แยกแยะ เพื่อสรุปผลเป็นประเด็นปัญหาและแนวทางแก้ไข

2.4 จัดสนทนากลุ่มย่อยจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 รูป/คน

2.5 วิเคราะห์ประเด็น สรุปเป็นความรู้ใหม่ และนำเสนอวิธีการและรูปแบบในการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรม ภายในวัดที่เหมาะสมต่อ วัด ชุมชน และในทางวิชาการต่อไปในอนาคต

### ผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรม สรุปว่า พุทธศิลปกรรม คือ สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างหรือกำหนดขึ้นทั้งในอดีตและปัจจุบันด้วยความสามารถทางสติปัญญา กำลังกาย กำลังใจ และได้รับการยกย่องว่ามีคุณค่าในทางศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี โดยจัดแบ่งเป็นประเภทต่างๆ คือ สิ่งแวดล้อมจิตรกรรม สิ่งแวดล้อมสถาปัตยกรรม ได้แก่ วัดวาอาราม เจดีย์ และบ้านเรือน สิ่งแวดล้อมโบราณคดี ได้แก่ โบราณสถานและโบราณวัตถุ รวมถึงองค์ประกอบทางกายภาพต่างๆ ที่อยู่ล้อมรอบศิลปกรรม ได้แก่ พื้นที่โล่ง อาคารต่างๆ ทางเดินเท้า ต้นไม้และองค์ประกอบสถานที่เพื่อส่งเสริมให้พุทธศิลปกรรมมีความสง่างาม มีมุมมอง จุดมอง ระยะมองที่เหมาะสมเพื่อคงไว้ในด้านคุณค่า ดังนั้นวัดควรจะมีการวางแผนและเกณฑ์มาตรฐานในการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดขึ้นมาอย่างเป็นรูปธรรม (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554) เพื่อเป็นต้นแบบให้ชุมชนในการจัดการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมต่อไป

สภาพปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมภายในวัดโดยรวม พบว่า

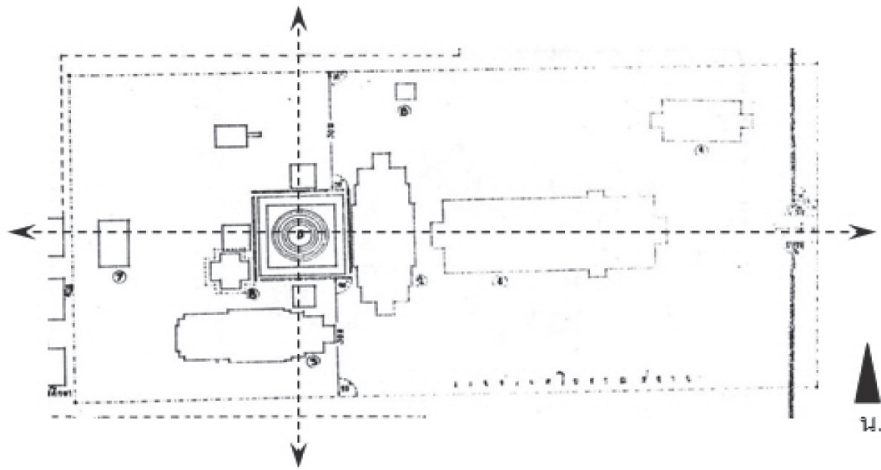
1. ความคับแคบของบริเวณวัด โดยเฉพาะเขตพุทธาวาส มีรถยนต์และจักรยานยนต์เข้ามาจอดด้านหน้า ด้านข้าง และด้านหลังพระวิหาร เจดีย์ โบสถ์ เป็นต้น
2. สิ่งก่อสร้างภายในวัด โดยวัดได้ทำการก่อสร้างสิ่งต่างๆ รอบพุทธศิลปกรรม และสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างหลากหลาย เต็มพื้นที่
3. ปัญหาของการติดป้ายต่างๆ บนกำแพงหน้าวัด บนต้นไม้ หน้าพระวิหาร หน้าอาคารเรียน
4. ถนนและทางเดินเท้ารอบๆ วัด ขำรุดไม่มีการบำรุงรักษา
5. ที่นั่งพักไม่เพียงพอ ไม่สะอาด มีฝุ่นจับ มีมูลนก บางจุดชำรุดเสียหาย
6. ปัญหาร้านค้าและแม่ค้าหาบเร่ สร้างความรำคาญแก่ผู้ที่มาทำบุญและนักท่องเที่ยว
7. ปัญหาถังขยะ ขยะล้นถังเก็บ ไม่มีการแยกขยะ
8. ปัญหาห้องน้ำ ห้องสุขาไม่สะอาดและมีไม่เพียงพอสำหรับบริการประชาชน
9. ปัญหาน้ำประปาและไฟฟ้า ขำรุด ไม่เพียงพอและไม่มีโครงการป้องกันการเกิดอุบัติเหตุต่างๆ

ปัญหาที่เกิดขึ้นเหล่านี้อาจเป็นเพราะวัดไม่มีโครงการในการจัดการที่ดี ไม่มีการจัดทำแผนผังการใช้พื้นที่ การจัดภูมิทัศน์ และการจัดวางสิ่งของทั้งหลาย จึงทำให้เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดปัญหาต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมภายในวัด

สรุปได้ว่า การวางแผนผังของวัดในล้านนาเดิมมีแนวคิดการวางผังวัดตามความเชื่อของคติจักรวาล โดยศูนย์กลางของจักรวาล คือ เขาพระสุเมรุ ซึ่งหมายถึง พระธาตุเจดีย์หรือพระวิหาร มีการกำหนดเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตบริการสาธารณะที่ชัดเจน ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นวัดหลวงหรือวัดราษฎร์ก็ยึดคติตามความเชื่อของจักรวาล ดังเช่น วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งวัดดังกล่าวจะมีพระธาตุเจดีย์เป็นศูนย์กลางของวัด ลักษณะของวัดเป็นวัดที่เงียบสงัดจากเสียงรบกวน สะดวกในการใช้สอยและการดูแลรักษา แต่ในปัจจุบันแต่ละวัดไม่มีความเงียบสงบ เพราะวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวจึงย่อมมีนักท่องเที่ยวเข้ามาชมความงามของวัดอย่างมากมาย วัดจึงมีการสร้างอาคารเสนาสนะเพิ่มพูนขึ้นเต็มพื้นที่ตามกาลนิยม ตามแผนเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยรัฐบาลมีนโยบายกำหนดให้เชียงใหม่และลำพูนเป็นศูนย์กลางการบริหารงานภาคเหนือ จึงทำให้วัดต่างๆ ในล้านนาได้พัฒนาวัดของตนให้ทันสมัยและเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เมื่อเป็นเช่นนี้ทำให้วัดเกิดปัญหาทางด้านกายภาพ ภูมิทัศน์และการจัดวางสิ่งของทั้งหลาย เพื่อเป็นการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของวัด วัดควรมีการพัฒนาบุคลากรของวัด ประชาชนและหน่วยงานที่รับผิดชอบ โดยการอบรมให้ความรู้แก่ทุกฝ่ายโดยเฉพาะผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมของวัด และที่สำคัญในการบริหารจัดการควรให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การบูรณะซ่อมแซม บำรุงรักษาอาคารเสนาสนะต่างๆ ภายในวัดอย่างต่อเนื่องและถูกวิธี ทั้งนี้เพื่อให้วัดมีความสะอาด สว่าง สงบ ร่มเย็น และเหมาะที่จะเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมที่ดีต่อไป

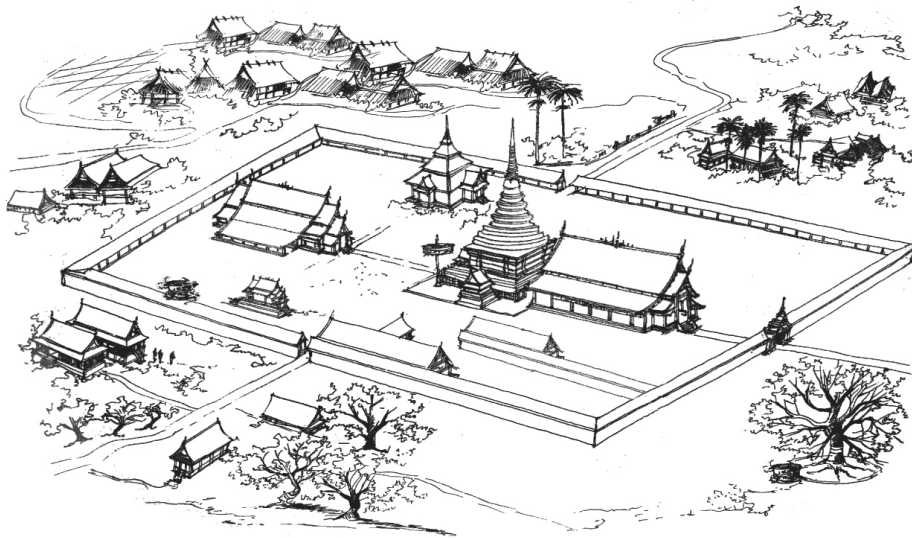
รูปแบบและวิธีการจัดการที่เหมาะสมของสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมภายในวัด เขตอำเภอเมือง ในจังหวัดเชียงใหม่ มีดังนี้

1. รูปแบบการพัฒนาผังกายภาพของวัด เป็นรูปแบบที่นำแนวคิด คำสอนด้านพระพุทธศาสนาเป็นหลัก ในการจัดการวางผังวัด การสร้างวัด การแบ่งเขตวัด เช่น เรื่องของจักรวาลคติ ไตรภูมิในพระพุทธศาสนา เขาพระสุเมรุ ทะเลสี่พันธร ประตูดวง เขาสุตตถัณท์ และป่าหิมพานต์ ตลอดจนวิธีการอนุรักษ์รักษา การบูรณะซ่อมแซม โบราณสถาน โบราณวัตถุ และวิธีการจัดภูมิทัศน์ โดยมุ่งเน้นให้เห็นคุณค่าความสำคัญและการบูรณภาพการใช้ประโยชน์ร่วมกัน ดังภาพที่ 1



ภาพที่ 1 แสดงตำแหน่งผังวัดพระสิงห์วรมหาวิหารที่อยู่ใจกลางของวัด เปรียบเสมือนแกนกลางของจักรวาล  
ที่จำลองเป็นเขาพระสุเมรุมาจัดวางเป็นผังวัด  
ที่มา : ปรับปรุงจากการขึ้นทะเบียนโบราณสถานภาคเหนือ

2. รูปแบบด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิต เป็นรูปแบบการแบ่งสัดส่วนภายในวัด เช่น เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส เขตบริการสาธารณะ และวิธีการจัดการการจัดวางสิ่งของต่างๆ ภายในวัด ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ควรจะใช้พื้นที่ในการจัดตั้งสิ่งต่างๆ อย่างไร จึงจะมีความสวยงามและเหมาะสม ดังภาพที่ 2



ภาพที่ 2 แสดงภาพการกำหนดเขตการจัดวางอาคารเสนาสนะภายในวัด  
ที่มา : นายชาญณรงค์ ศรีสุวรรณ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่



3. รูปแบบด้านความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอก เป็นรูปแบบและวิธีการสืบทอดมรดกในวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน วิธีการรักษาความสะอาด สภาพแวดล้อมภายนอกหลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมหรือกิจทางพุทธศาสนา

4. รูปแบบด้านความพร้อมขององค์กรท้องถิ่น เป็นรูปแบบและวิธีการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะต้องเข้ามาดูแล และดำเนินงานร่วมกับชุมชนวัดโดยการเข้ามาร่วมในการพัฒนาแก้ไขปัญหาในวัด ได้แก่ วิธีการร่วมวางแผนการป้องกันความเสี่ยง/ภัยพิบัติ วิธีการดำเนินการอนุรักษ์โบราณสถาน

5. รูปแบบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นรูปแบบที่เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการคิดริเริ่ม การพิจารณา ตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ แก้ปัญหา การร่วมรับผิดชอบและตรวจสอบในเรื่องต่างๆ ภายในวัด ตลอดจนวิธีการจัดตั้งองค์กรชุมชน วิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน วิธีการจัดการอนุรักษ์โบราณสถานโดยชุมชนมีส่วนร่วม และมีส่วนร่วมในการสร้างมาตรการและนโยบายในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมภายในวัด

สรุปได้ว่า รูปแบบและวิธีการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมที่น่าเสนอนี้เป็นรูปแบบที่ได้หลักแนวคิดทฤษฎีจากการจัดการสิ่งแวดล้อม หลักปฏิบัติก่อให้เกิดประโยชน์ต่อวัด พระพุทธศาสนา และสามารถใช้เป็นแนวทางแก้ปัญหาอีกแนวทางหนึ่งในการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมภายในวัด โดยมุ่งเน้นในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรม การจัดแผนผังวัด ภูมิทัศน์ การจัดวางสิ่งต่างๆ เพื่อเป็นการคงคุณค่าและความสำคัญของศิลปวัตถุ เพื่อเป็นแนวทางในการรักษา พื้นฟูเอกลักษณ์ ส่งเสริมคุณภาพชีวิต

## การอภิปรายผล

การศึกษาเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมภายในวัด เขตอำเภอเมือง ในจังหวัดเชียงใหม่ สามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

1. จากการศึกษา แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรม พบว่า สิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมเป็นสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศรอบๆ ตัวศิลปกรรม รวมถึงองค์ประกอบทางกายภาพต่างๆ ที่อยู่ล้อมรอบศิลปกรรม ได้แก่ วัดวาอาราม เจดีย์ บ้านเรือน โบราณสถาน โบราณวัตถุและองค์ประกอบต่างๆ ภายในเขตพุทธาวาส วัด และประชาชนควรมีส่วนร่วมในการสงวนรักษาและมีเกณฑ์มาตรฐานจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดขึ้นมาเพื่อเป็นต้นแบบให้ชุมชน เพื่อส่งเสริมให้ศิลปกรรมมีความสง่างาม มีมุมมอง จุดมอง ระยะมองที่เหมาะสม ทรงคุณค่า

2. สภาพปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมภายในวัด ผู้วิจัยได้สำรวจข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการใช้พื้นที่ใช้สอย ภูมิทัศน์ และการจัดวางภายในของสิ่งก่อสร้างทั้งหลายเฉพาะ ในเขตพื้นที่พุทธาวาส พบว่า ในแต่ละวัดจะมีปัญหาที่คล้ายคลึงกันคือ วัดไม่มีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจนโดยเฉพาะการใช้พื้นที่ภายในวัด จึงส่งผลให้การจัดการสิ่งแวดล้อมในทุกๆ ด้านไม่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย เพราะการดำเนินการทั่วไปมีการแยกส่วนกันในแต่ละฝ่ายทำให้การดำเนินการไม่สอดคล้องกัน ต่างคนต่างคิดรูปแบบ จึงทำให้วัดมีปัญหาในการใช้พื้นที่ของวัด อาทิ การจัดวางสิ่งของทั้งหลายที่ไม่สอดคล้องกันกับโบราณสถานที่ตั้งอยู่ภายในวัด ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เอกสิทธิ์ แก้วอัน (2547) ที่ศึกษาเรื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมวัดเจติยหลวงวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า วัดเจติยหลวงวรวิหารมีการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมแยกส่วนกัน ไม่มีการแบ่งเขตพื้นที่ที่ชัดเจนว่าพื้นที่ใดจัดกิจกรรม พื้นที่ใดเป็นพื้นที่สีเขียว เพราะวัดไม่มีแผนผังการใช้พื้นที่อย่างชัดเจน

ในด้านของอาคารหลักและโบราณสถานที่สำคัญของวัด จะมีการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ โดยอยู่ในการกำกับของกรมศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่ ทำให้วัดไม่สามารถเข้าไปดำเนินการใดๆ ต่อตัวโบราณสถานได้ ทางวัดจะทำได้เพียงดูแลรักษา ทำความสะอาด ป้องกันโบราณสถาน โบราณวัตถุภายในวัดให้อยู่ในสภาพที่ดีและเหมาะสม ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 ที่ได้กล่าวถึงสภาพความเป็นวัดและการพัฒนากิจการพระพุทธศาสนาหรือพัฒนาวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

การจัดภูมิทัศน์และการจัดวางสิ่งก่อสร้างทั้งหลายนั้น บางวัดไม่มีแผนการใช้ที่ดินที่ชัดเจน ทำให้การจัดการสิ่งแวดล้อมไม่เป็นระบบที่ดีจึงเกิดปัญหาการจัดการพื้นที่สำหรับจอดรถ การจัดระเบียบร้านค้า การก่อสร้างอาคารสูงคับงัด โบราณสถาน โบราณวัตถุภายในวัด สาเหตุเนื่องมาจากวัดไม่มีนโยบายในการพัฒนาผังกายภาพของวัด บุคลากรของวัดขาดความรู้ความสามารถในการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรม ทำให้วัดสูญเสียความเป็นสุนทรียภาพ ขาดความสวยงาม โดยเฉพาะสถาปัตยกรรมภายในวัดในส่วนที่สร้างอาคารทับซ้อนกัน ซึ่งถือเป็นปัญหาที่ทำลายคุณค่าและทัศนียภาพของวัด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ บุชบา สิทธิการ (2541) ที่ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมด้านกายภาพและปัจจัยส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแหล่งท่องเที่ยววัดพระธาตุตอดยสุเทพราชวรวิหาร พบว่า การให้บริการต่างๆ ร้านค้า ตลอดจนสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่ให้บริการนักท่องเที่ยวล้วนส่งผลต่อวัด จึงต้องมีการจัดระเบียบในการจัดการพัฒนา ด้านกายภาพของวัดให้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป

3. รูปแบบและวิธีการจัดการที่เหมาะสมของสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมภายในวัด เขตอำเภอเมือง ในจังหวัดเชียงใหม่ มีดังนี้

3.1 รูปแบบการพัฒนาผังกายภาพของวัด เป็นรูปแบบที่นำแนวคิด คำสอนด้านพระพุทธศาสนาเป็นหลัก ในการจัดการวางผังวัด การสร้างวัด วิธีการจัดภูมิทัศน์โดยมุ่งเน้นให้เห็นคุณค่าความสำคัญและการบูรณาภาพการใช้ประโยชน์ร่วมกัน

3.2 รูปแบบด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิต เป็นรูปแบบการแบ่งสัดส่วนภายในวัด เช่น เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส เขตบริการสาธารณะ และวิธีการจัดการการจัดวางสิ่งของต่างๆ ภายในวัด ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยเหมาะสม

3.3 รูปแบบด้านความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอก เป็นรูปแบบและวิธีการสืบทอดมรดกในวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน และวิธีการรักษาความสะอาดสภาพแวดล้อม

3.4 รูปแบบด้านความพร้อมขององค์กรท้องถิ่น เป็นรูปแบบและวิธีการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะต้องเข้ามาดูแล และดำเนินงานร่วมกับชุมชนวัดโดยการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแก้ไขปัญหาในวัด

3.5 รูปแบบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นรูปแบบที่เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการคิดริเริ่มการพิจารณา ตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ แก้ปัญหา การร่วมรับผิดชอบและตรวจสอบ ในเรื่องต่างๆ ภายในวัด ตลอดจนวิธีการจัดตั้งองค์กรชุมชน วิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน วิธีการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ วิธีการสร้างมาตรการ และนโยบายในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

สรุปได้ว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมภายในวัดเป็นรูปแบบที่มาจากคติทางพระพุทธศาสนาว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมนั้นจะต้องตอบสนองพระพุทธศาสนา สังคม วัฒนธรรมท้องถิ่น ถิ่นที่อยู่อาศัย และรูปแบบนั้นจะต้องเหมาะสม สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นที่มุ่งไปในแนวทางการอนุรักษ์ ข้อควรคำนึงถึงคือ ก่อนการดำเนินการใดๆ จะต้องมีการสอบถามความคิดเห็นของคนในชุมชน ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักวิชาการ โดยจะต้องนำความคิดของแต่ละฝ่าย มาประสานกันก่อนจะดำเนินการใดๆ จึงจะทำให้ประชาชนในท้องถิ่นเกิดความรู้สึกในการเข้ามามีส่วนร่วม ทำให้ประชาชนมีจิตสำนึก มีความตระหนักรู้และมีความรู้สึกหวงแหนในทรัพยากรวัฒนธรรมของท้องถิ่น ดังนั้นรูปแบบและวิธีการในการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมภายในวัด ไม่ว่าจะเป็นมาตรการทางกฎหมาย พระราชบัญญัติ เศรษฐกิจและสังคม และปัญหาทางกายภาพของวัดถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของทิศทางในการแก้ไขปัญหา เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติในการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมให้เป็นรูปแบบเหมาะสม สามารถนำรูปแบบไปใช้แก้ไขสิ่งที่ปัญหาต่อไปในอนาคต

## ข้อเสนอแนะ

### 1. ข้อเสนอแนะทางวิชาการ

วัดกับการท่องเที่ยว เป็นสิ่งที่เดินคู่กันสำหรับสังคมในปัจจุบัน วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธและเป็นที่รวบรวมศิลปวัฒนธรรม ทั้งกายภาพและจิตภาพ ดังนั้นเพื่อให้วัดมีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม เป็นสถานที่ท่องเที่ยว เป็นที่มาของการสร้างรายได้แก่คนในชุมชน ควรส่งเสริมให้วัดแต่ละวัดมีการจัดบรรยากาศภายในวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว มีบรรยากาศร่มรื่น สะอาด สงบเรียบง่ายและสวยงาม เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และเป็นที่แสวงหาความรู้ เพื่อให้แก่นักท่องเที่ยวได้รับประโยชน์สูงสุดจากการมาท่องเที่ยวภายในวัดต่อไป

ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ควรมีการวางนโยบายหรือนโยบาย ปลูกฝังจิตสำนึกและส่งเสริมให้วัดทุกวัดในพื้นที่เป็นวัดที่สมบูรณ์ทางเอกลักษณ์ มีคุณค่า มีความงามทางศิลปวัฒนธรรมอันดี ตลอดจนการสร้างตระหนักรู้แก่ประชาชน ผู้สืบสานวัฒนธรรม เด็ก และเยาวชนให้รู้จักบทบาทของตนในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุในท้องถิ่นของตนเอง

### 2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ศึกษาแนวทางการจัดภูมิทัศน์ภายในวัด โดยการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน
- 2) ศึกษาแนวทางการจัดการพุทธศิลปกรรมภายในวัดที่มีความเสี่ยงต่อการเสื่อมสภาพตามธรรมชาติ

## เอกสารอ้างอิง

- ชัยชนะ ปิ่นเงิน. 2552. จักกาวาทิปปนิ: ต้นแบบทางความคิดพุทธลักษณะล้านนา. (เอกสารอัดสำเนา).
- ธนธร เหลี่ยมวานิช. 2543. รายงานการสำรวจศึกษาวัดร้างเมืองเชียงใหม่. พระนครศรีอยุธยา: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอกพรไพศาล.
- บุษบา สิทธิการ. 2541. การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางกายภาพและปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแหล่งท่องเที่ยววัดพระธาตุตอดยสุเทพราชวรวิหาร. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระครูพิพิธสุตาทร. 2552. บทบาทและหน้าที่ของวัดกับการจัดการพุทธศิลป์. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2542. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- \_\_\_\_\_. 2552. อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม. 2541. การพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม. กรุงเทพฯ: กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. 2554. การพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน. กรุงเทพฯ: กองพุทธศาสนสถาน.
- สุรพล ดำริห์กุล. 2539. แผ่นดินล้านนา. กรุงเทพฯ: ด้านสุขภาพการพิมพ์.
- เอกสิทธิ์ แก้วอ้น. 2547. การจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมวัดเจ็ดยอด อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

# รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่

|                                |                      |                                    |                                    |
|--------------------------------|----------------------|------------------------------------|------------------------------------|
| ศ.ดร.กิตติชัย วัฒนานิก         | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | รศ.ดร.นิวุฒิ หวังชัย               | มหาวิทยาลัยแม่โจ้                  |
| ศ.ดร.มนัส สุวรรณ               | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | ผศ.ดร.พหล ศักดิ์คะทนต์             | มหาวิทยาลัยแม่โจ้                  |
| ศ.ดร.อารี วิบูลย์พงษ์          | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | อ.ดร.พูลพงศ์ สุขสว่าง              | มหาวิทยาลัยบูรพา                   |
| ศ.อำนวยการ ชนินไทย             | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | รศ.ดร.มนตรี แย้มกสิกร              | มหาวิทยาลัยบูรพา                   |
| ศ.ดร.สายสมร ล้ายอง             | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | รศ.ดร.โกสมุส สายใจ                 | มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต          |
| รศ.ดร.อวรณ์ โสภาสพัฒนกิจ       | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | รศ.ดร.สุชาติ แสงทอง                | มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์         |
| รศ.ดร.วิบูลย์ รัตนพานนท์       | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | อ.ดร.กรรณิกา เจริญเทียนชัย         | มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา        |
| รศ.ดร.สมพงษ์ วิทย์ศักดิ์พันธุ์ | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | ทพ.ดร.สุรสิงห์ วิศรุตรัตน์         | สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่  |
| รศ.ดร.ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์     | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | ดร.นพ.ชูสิน สีลพัทธ์กุล            | โรงพยาบาลสารภี                     |
| รศ.ดร.สมศักดิ์ ภู่วิภาดาพรรณ   | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | ผศ.ดร.บุลรัตน์ สิทธิพงศ์           | โรงเรียนสิริมงคลานุสรณ์            |
| รศ.เพทาย พงษ์เพียรจันทร์       | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | อ.ดร.เทิดชาย ช่วยบำรุง             | สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์       |
| รศ.ดร.ธวัชชัย รัตนขลเศ         | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | ผศ.ดร.วรรณทนี สันติกุล             | Hong Kong Polytech University      |
| อ.ดร.ธนะชัย พันธุ์เกษมสุข      | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | Professor Andreas Zins             | Vienna University                  |
| อ.ดร.วรรณพร ทะพิงค์แก          | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | ผศ.ดร.บุษบา สิทธิการ               | มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง              |
| รศ.ดร.พัชรินทร์ ระเบียบ        | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | รศ.ดร.โกศล มีคุณ                   | สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ |
| รศ.ธีรภัทร วรรณฤมล             | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | ผศ.ดร.วรรณภา ศิลปอาษา              | มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช       |
| รศ.ดร.รวี ลงกานี               | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | ผศ.ร.ท.หญิง ดร.เกตุศิริ เจริญวิศาล | มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หาดใหญ่   |
| ผศ.ดร.ชิตชล ผลารักษ์           | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | ผศ.ดร.นิเวศน์ อรุณเบิกฟ้า          | มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์           |
| รศ.ดร.ยุวดี พิรพรพิศาล         | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | รศ.ดร.ไพบุลย์ ศรีชัยสวัสดิ์        | มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ         |
| รศ.ธนกร ชำนาญ                  | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | ผศ.ดร.ดนุลาตา จามจุรี              | มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ         |
| ผศ.ดร.นงลักษณ์ เขียนงาม        | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | รศ.ดร.พงษ์แก้ว อุดมสมุทรศิริ       | มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ         |
| ผศ.ดร.ปรีชา เจริญเจริญ         | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | รศ.ดร.ศรัณย์ นักรบ                 | มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์             |
| อ.ดร.ปฐมมาตี จงรักษ์           | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | ผศ.ดร.กิตติศักดิ์ อริยะเครือ       | มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระนคร         |
| อ.ดร.พนม กุณาวงค์              | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | รศ.ดร.รจนา ขึ้นศิริกุลชัย          | มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา  |
| รศ.ดร.พิศิษฐ์ สิงห์ใจ          | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | รศ.ดร.สุดาร์ตน์ สิทธิสมบัติ        | มหาวิทยาลัยเนชั่น                  |
| รศ.ดร.พัชรา ดันติประภา         | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | อ.ดร.วรัชต์ มัชฌิมบุรุษ            | มหาวิทยาลัยพะเยา                   |
| ผศ.ดร.วสันต์ จอมภักดี          | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | อ.ดร.ฤทัยภัทร พิมลศรี              | มหาวิทยาลัยพะเยา                   |
| อ.ดร.คณิเทพ ปิฎกมุนีนา         | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | อ.ดร.รัฐภูมิ พรหมณะ                | มหาวิทยาลัยพะเยา                   |
| รศ.ไพรัช ตระการศิริรินทร์      | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | รศ.ดร.ภาณุวัฒน์ ภักดีวงศ์          | มหาวิทยาลัยนเรศวร                  |
| รศ.ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา  | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | ผศ.ดร.สุกัญญา แซ่มซ้อย             | มหาวิทยาลัยนเรศวร                  |
| ผศ.ดร.วัชรพงษ์ ธีชัยพงษ์       | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | ผศ.ดร.ธนิดา ปิงเมือง               | มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่         |
| ผศ.ดร.อดิศักดิ์ ธีรานุพัฒนา    | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | รศ.ดร.วรรณวดี ม้าลำพอง             | มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่         |
| อ.ดร.วรวิทย์า แจ้งกระจำง       | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | รศ.สนิท สัตโยภาส                   | มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่         |
| รศ.อรชร มณีสงษ์                | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | อ.ดร.ศุภกฤษ เมธีโกคพงษ์            | มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่         |
| ผศ.ดร.เดชา ทาปัญญา             | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | ผศ.ดร.พวงพยอม ชิตทอง               | มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่         |
| อ.ดร.นัทธมน คงเจริญ            | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | ผศ.ดร.กมลณัฐ พลวัน                 | มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่         |
| รศ.ดร.ปฐม บุษกรรัตน์           | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | อ.ดร.ทัตพร คุณประดิษฐ์             | มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่         |
| อ.ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์       | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | อ.ดร.จุไรรัตน์ จุลจักรวัฒน์        | มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่         |
| อ.ดร.มนทิพย์ ตั้งเอกจิต        | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | อ.ดร.จิตติมา กตัญญู                | มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่         |
| รศ.สมชาย ปรีชาศิลปกุล          | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | อ.ดร.จตุพร เสถียรคง                | มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่         |
| รศ.สุวรรณา เลหาวิสุทธิ์        | มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ |                                    |                                    |



## วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่ เป็นวารสารเพื่อรองรับงานวิชาการเพื่อสังคม

โดยมีเป้าหมายและขอบเขต (Aim and Scope) ที่รับตีพิมพ์บทความที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือท้องถิ่น ทางด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และการศึกษา ที่สามารถแสดงได้เป็นที่ประจักษ์ว่าสามารถใช้แก้ปัญหาหรือพัฒนาสังคม ชุมชน และท้องถิ่น และก่อให้เกิดประโยชน์อย่างชัดเจน หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงในความตระหนักและการรับรู้ในปัญหา และแนวทางแก้ไขของชุมชน และท้องถิ่น โดยมีองค์ประกอบทางด้านงานวิจัยที่บ่งชี้สภาพการเปลี่ยนแปลงในเชิงพื้นที่ ชุมชน และสังคม เป็นงานวิจัยที่มีส่วนร่วมและได้รับการยอมรับของสังคม และงานวิจัยที่ใช้องค์ความรู้หรือความเชี่ยวชาญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น หรือสามารถคาดการณ์ ประเมินผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลง และเสนอแนวทางการพัฒนาสังคม ชุมชน และท้องถิ่นให้ยั่งยืน

### รูปแบบของวารสาร

- กำหนดออก ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มิถุนายน ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม
- บทความที่ตีพิมพ์ต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ บทความละ 2 ท่าน

### รูปแบบการเขียนบทความ/บทความวิจัย

กองบรรณาธิการได้กำหนดระเบียบการส่งต้นฉบับไว้ให้ผู้เขียนยึดเป็นแนวทางในการส่งต้นฉบับสำหรับการตีพิมพ์ลง “วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่” และกองบรรณาธิการสามารถตรวจสอบต้นฉบับก่อนการตีพิมพ์ เพื่อให้วารสารมีคุณภาพ สามารถนำไปใช้อ้างอิงได้ โดยวารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่ ตั้งแต่ฉบับที่ 1 เดือนตุลาคม พ.ศ.2556-มีนาคม พ.ศ.2557 จะเป็นวารสารเพื่อรองรับงานวิชาการเพื่อสังคม โดยการกำหนดเป้าหมายและขอบเขต (Aims & Scope) ที่จะตีพิมพ์บทความที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือท้องถิ่น ทางด้านสังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และการศึกษา ที่สามารถแสดงได้เป็นที่ประจักษ์ว่าสามารถใช้แก้ปัญหาหรือพัฒนาสังคมและก่อให้เกิดประโยชน์อย่างชัดเจน หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงในความตระหนักและการรับรู้ในปัญหาและแนวทางแก้ไขของชุมชน โดยเนื้อหาของบทความควรจะนำเสนอให้เห็นถึงประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

- สภาพการณ์ก่อนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (ในบทนำ ที่มาของปัญหา)
- การมีส่วนร่วมและการยอมรับของสังคมเป้าหมาย (มีผู้แต่งร่วมเป็นภาคเอกชนหรือตัวแทนชุมชน)
- กระบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น (วิธีการทดลอง บทสรุปเชิงเสนอแนะ)
- ความรู้หรือความเชี่ยวชาญที่ใช้ในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้น (ทฤษฎีและกรอบแนวคิด)
- การคาดการณ์สิ่งที่ตามมาหลังจากการเปลี่ยนแปลงได้เกิดขึ้นแล้ว (ข้อเสนอแนะหลังบทสรุป)
- การประเมินผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (เป็น Outcome ของงาน พิจารณาจากการนำไปใช้ประโยชน์ และ Citation)
- แนวทางการติดตามและธำรงรักษาพัฒนาการที่เกิดขึ้นให้คงอยู่ต่อไป (เป็น Outcome ของงาน พิจารณาจากการนำไปใช้ประโยชน์ และ Citation)

## การเตรียมต้นฉบับบทความ มีรายละเอียดดังนี้

### รูปแบบการพิมพ์

1. ตัวอักษร : ใช้ตัวอักษร Angsana New โดยชื่อบทความใช้อักษรตัวหนา ขนาด 20 pt ชื่อผู้เขียนและหัวข้อหลักใช้อักษรตัวหนา ขนาด 18 pt และเนื้อเรื่องใช้อักษรตัวปกติ ขนาด 16 pt
2. การตั้งค่าหน้ากระดาษ : บนและซ้าย ขนาด 1.5 นิ้ว ล่างและขวา ขนาด 1 นิ้ว
3. ความยาวของเนื้อหา : ไม่เกิน 15 หน้า รวมตารางรูปภาพ และเอกสารอ้างอิง
4. รูปแบบการใช้ภาษาอังกฤษในเนื้อเรื่องภาษาไทย :
  - ชื่อวิทยาศาสตร์ คำขึ้นต้นให้อักษรตัวใหญ่ และใช้ตัวอักษรเอียง เช่น *Uglena acus*
  - ชื่อเฉพาะให้ขึ้นต้นด้วยตัวใหญ่ทุกคำ เช่น Berdmann, Lemmermann
  - ภาษาอังกฤษทั้งในและนอกวงเล็บให้ใช้ตัวเล็ก เช่น random complete block design
  - ตัวย่อให้อักษรตัวใหญ่ทั้งหมด และควรมีคำเต็มบอกไว้ในการใช้ครั้งแรก เช่น (random complete block design, RCBD)

## การเรียงลำดับเนื้อหา

1. ชื่อเรื่อง (Title) : ใช้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษเฉพาะตัวอักษรแรกของชื่อเรื่องเท่านั้นที่ใช้ตัวพิมพ์ใหญ่ (capital letter) นอกนั้นใช้ตัวพิมพ์เล็ก ยกเว้นชื่อเฉพาะ
2. ชื่อผู้วิจัย : เฉพาะผู้วิจัยหลักให้พิมพ์ด้วยตัวหนา โดยระบุสถานที่ทำงานหรือหน่วยงานที่สังกัด และอีเมล
3. บทคัดย่อ (Abstract) : (ภาษาไทยก่อนและตามด้วยภาษาอังกฤษ) เป็นการสรุปสาระสำคัญ ประเภทวิจัย วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการวิจัย และสรุปผลการวิจัยที่กระชับและชัดเจน ระบุนิยามศัพท์ที่สำคัญ ใช้ภาษารัดกุมเป็นประโยคสมบูรณ์และเป็นร้อยแก้ว ไม่แบ่งเป็นข้อๆ โดยบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษไม่ควรเกิน 1 หน้ากระดาษขนาด A4 และให้ระบุคำสำคัญ (keywords) ไว้ท้ายบทคัดย่อในแต่ละภาษา
4. บทนำ (Introduction) : ให้เขียนอธิบายปัญหา วัตถุประสงค์ และการตรวจสอบเอกสาร
5. ระเบียบวิธีวิจัย (Methodology) : อธิบายถึงเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการทดลองและอธิบายวิธีการศึกษาทดลอง
6. ผลการวิจัย (Results) : การเขียนเสนอผลการศึกษาค้นคว้าและแสดงการวิจัยถึงผลที่ชัดเจน หากมีตารางกราฟ หรือรูปภาพ ให้มีเนื้อหาหรือวิธีการอธิบายประกอบ
7. การอภิปรายผล (Discussions) : การเขียนอภิปรายผลการศึกษา เป็นการชี้แจงผลการวิจัยว่าตรงตามวัตถุประสงค์ สมมติฐานของการวิจัย สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของผู้อื่นที่มีอยู่ก่อนหรือไม่ อย่างไร ด้วยเหตุผลใดเปรียบเทียบหรือตีความเพื่อเน้นความสำคัญของงานและสรุปให้เข้าใจง่ายที่สุด
8. บทสรุปหรือข้อเสนอแนะ (Conclusion or Suggestions) : ให้เขียนสรุปสาระสำคัญของผลงานวิจัยว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยเน้นถึงปัญหาหรือข้อโต้แย้งในสาระสำคัญ ตลอดจนข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์
9. กิตติกรรมประกาศ หรือคำขอบคุณ (Acknowledgement) : อาจจะมีหรือไม่ก็ได้ โดยเป็นการแสดงความขอบคุณผู้ช่วยเหลือในงานวิจัยแต่ไม่ได้เป็นผู้ร่วมในงานวิจัย

## รูปแบบการเขียนรายการอ้างอิง

**การอ้างอิงแบบแทรกปนไปกับเนื้อหา :** เนื้อหาบทความใช้ระบบการอ้างอิงแบบนามปี (ชื่อ-นามสกุลของผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์) ตัวอย่างเช่น ....ลมูล รัตตากร (2529) ได้กำหนดคุณสมบัติของ.....

**เอกสารอ้างอิง :** การเขียนเอกสารอ้างอิงให้เรียงเอกสารที่ใช้อ้างอิงทั้งหมดตามลำดับอักษรตัวแรกของรายการที่อ้างอิง โดยเรียงลำดับแบบพจนานุกรม และให้เรียงภาษาไทยขึ้นก่อนภาษาอังกฤษ มีรูปแบบการเขียน ดังนี้

### 1. หนังสือ

ชื่อ สกุล. ปีที่พิมพ์. **ชื่อหนังสือ.** ครั้งที่พิมพ์. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

สีลาภรณ์ บัวสาย. 2549. **เศรษฐกิจพอเพียง ร่วมเรียนรู้ สานข่าย ขยายผล.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.

Courtney, T. K. 1965. **Physical Fitness and Dynamic Health.** New York: McGraw-Hill Inc.

### 2. วารสาร

ชื่อ สกุล. ปีที่พิมพ์. ชื่อเรื่อง. **ชื่อวารสาร** (ชื่อเต็มหรือย่อก็ได้). ปีที่ (ฉบับที่): เลขหน้าเริ่มต้น-เลขหน้าสิ้นสุด.

ไพฑูรย์ สีนารัตน์. 2531. การปฏิรูปหลักสูตรมหาวิทยาลัยในประเทศที่กำลังพัฒนา. **อุดมศึกษา.** 13 (34): 14-20.

Elmastas, M., O. Isildak, I. Turkekal and N. Temar. 2007. Determination of antioxidant activity and antioxidant compounds in wild edible mushroom. **Food Composition and analysis.** 20: 337-345

### 3. วิทยานิพนธ์

ชื่อ สกุล. ปีที่พิมพ์. **ชื่อวิทยานิพนธ์/การค้นคว้าแบบอิสระ.** ระดับวิทยานิพนธ์/การค้นคว้าแบบอิสระ คณะ สถาบัน การศึกษา.

ยุริพรรณ แสนใจยา. 2545. **แนวทางการพัฒนาไร้อาสุวิฟูห์ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

### 4. เอกสารวิชาการอื่นๆ

ชื่อ สกุล ผู้เขียนหรือหน่วยงาน. ปีที่พิมพ์. **ชื่อเรื่องหรือชื่อหนังสือ.** ประเภทของเอกสาร. สถาบันหรือหน่วยงานที่จัดพิมพ์. สถานที่พิมพ์.

คณะกรรมการอำนวยการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย. 2549. **คู่มือคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์.** สำนักนายกรัฐมนตรี. กรุงเทพมหานคร.

### 5. สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ชื่อ สกุล. ปีที่พิมพ์. **ชื่อเรื่อง.** (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: ชื่อ website (วัน เดือน ปี ที่สืบค้นข้อมูล)

วิจารณ์ พานิช. 2554. **วิชาการรับใช้สังคม.** (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: <http://www.gotoknow.org/posts/440436> (27 เมษายน 2556)

## การส่งต้นฉบับ

1. ผู้ส่งบทความจะต้องทำหนังสือนำส่ง พร้อมทั้งระบุชื่อ-สกุล หมายเลขโทรศัพท์ และอีเมล โดยทางกองบรรณาธิการวารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่จะติดต่อกลับไป เพื่อแจ้งผลการพิจารณา

2. จัดส่งต้นฉบับที่พิมพ์ตามข้อกำหนดของรูปแบบวารสาร จำนวน 3 ชุด พร้อมแผ่น CD บันทึกข้อมูล ส่งด้วยตนเองหรือทางไปรษณีย์ลงทะเบียนมาที่

กองบรรณาธิการ “วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่”

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

เลขที่ 202 ถนนช้างเผือก ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50300

หรือเว็บไซต์ <http://www.research.cmru.ac.th>

## การประเมินบทความต้นฉบับ

ต้นฉบับจะต้องผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จากภายนอกมหาวิทยาลัยในสาขาวิชานั้นๆ จำนวน 2 ท่านต่อเรื่อง โดยสถาบันวิจัยและพัฒนาจะเป็นผู้สรรหา เพื่อรับการประเมิน กรณีมีการแก้ไขสถาบันวิจัยและพัฒนาจะส่งผลการอ่านประเมินคืนผู้เขียนให้เพิ่มเติม แก้ไข หรือพิมพ์ต้นฉบับใหม่แล้วแต่กรณี

---

### หมายเหตุ

1. บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ใน “วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่” ถือเป็นกรรมสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
2. เนื้อหาบทความที่ปรากฏในวารสารเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน ทั้งนี้ไม่รวมความผิดพลาด อันเกิดจากเทคนิคการพิมพ์
3. ในกรณีเป็นบทความที่ส่งมาจากบุคคลภายนอก จะมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการประเมิน และกลั่นกรองบทความจำนวน 3,000 บาท







# RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL



สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

อาคารราชภัฏเฉลิมพระเกียรติ ชั้น 14

เลขที่ 202 ถนนช้างเผือก ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50300

โทรศัพท์ 0-5388-5959 โทรสาร 0-5388-5950